

Abraham Ostrzega — rzeźbiarz, urodził się w 1889 roku w Okuniewie. Uczeń Henryka Kuny zadebiutował w 1910 roku na wystawie w Towarzystwie Zachęty Sztuk Pięknych w Warszawie. Tworzył rzeźby, popiersia, projekty pomników, ceniony przede wszystkim jako twórca rzeźby sepulkralnej. Był inicjatorem i współorganizatorem Żydowskiego Towarzystwa Krzewienia Sztuk Pięknych, wraz z Władysławem Weintraubem prowadził Atelier Zdobnictwa Artystycznego. Wywieziony do Treblinki w sierpniu 1942, zginął tam jak wielu innych artystów żydowskich. Najbardziej znany ze swych nagrobków, sam został jedną z tysięcy ofiar bez grobu.

Spuścizna rzeźbiarska Abrahama Ostrzegi zachowana została do naszych czasów w formie szczątkowej. Oprócz kilku rzeźb kameralnych rozproszonych w muzeach i zbiorach prywatnych w kraju i za granicą największy zespół jego dzieł znajduje się na Cmentarzu Żydowskim przy ul. Okopowej w Warszawie.

Podjęmowane próby typologii rzeźb nagrobnych Ostrzegi wskazują na trzy główne kierunki jego twórczości sepulkralnej: nagrobki o formach architektonicznych (m.in. najbardziej znana realizacja — Mauzoleum Trzech Pisarzy, nagrobki w stylu „biblijnym” wykorzystujące motywy ornamentów roślinnych oraz figury zwierząt), nagrobki modernistyczne oraz nagrobki tradycyjne dekorowane motywami figuralnymi i komemoratywne pomniki figuralne, które przyniosły mu największą sławę.

Jesienią 2016 roku Fundacja Dziedzictwa Kulturowego przeprowadziła renowację 24 nagrobków jego autorstwa na Cmentarzu Żydowskim finansowaną ze środków Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego oraz Stołecznego Konserwatora Zabytków.

Swoistą puentę tych działań stanowi wystawa prezentowana do 5 marca w Zachęcie — Narodowej Galerii Sztuki z udziałem współczesnych artystów: Huberta Czerepoka, Małgorzaty Niedzielko, Katarzyny Rotkiewicz-Szumskiej, Krzysztofa Wojciechowskiego — której tytułem jest imię i nazwisko rzeźbiarza.

kuratorzy:
Hanna Wróblewska (Zachęta),
Michał Laszczkowski (Fundacja Dziedzictwa Kulturowego)

identyfikacja wizualna wystawy:
Jakub de Barbaro

Wystawa zorganizowana w ramach obchodów 75 rocznicy Aktion Reinhardt i Zagłady Żydów Polskich dokonanej przez niemiecką III Rzeszę.

20.01–5.03.2017

Zachęta — Narodowa Galeria Sztuki
pl. Małachowskiego 3, Warszawa

Cmentarz Żydowski przy Okopowej
ul. Okopowa 49/51, Warszawa

ABRAHAM OSTRZEGA

Kwatera 2

A. Nagrobek Heleny z Weingoldów Kranc (rok powstania 1926)

Kwatera 6

- Nagrobek Zofii ze Szmidtów Mandel (1937)**

Kwatera 8

A. Nagrobek Frajdy z Apfelbaumów Freudenberg (1933)

- Nagrobek Gitii Prywes (1933)**

Kwatera 10

A. Nagrobek Wacława Wiślickiego (1936)

Wacław Wiślicki, polityk, działacz społeczny i gospodarczy, przemysłowiec, poseł na Sejm RP I, II, III i IV kadencji, m.in. Prezes Centrali Żydowskich Związków Kupieckich.

- Nagrobek Zygmunta Bychowskiego (1935)**
Zygmunt Bychowski, lekarz neurolog, działacz społeczny i polityczny.

Nagrobek Horacego Hellera (1930)

Horacy Heller, filantrop, działacz przemysłu drzewnego, właściciel Towarzystwa Przemysłowo Handlowego „Horacy Heller”, do którego należała kamienica przy ul. Karowej 14/16.

Nagrobek Eliasza Tenenbauma (1935)

Eliasz Tenenbaum, kupiec i przemysłowiec, był organizatorem importu surowców tytoniowych do Polski, współzakładał fabryki tytoniowe „Syrena” i „Bracia Polakiewicz”.

Nagrobek Rojzy Siwak (1936)

Nagrobek Noe Dawidsona (1929)

Noe Dawidson, lekarz okulista, działacz syjonistyczny.

Kwatera 12

A. Nagrobek Fejgi Elterman (1928)

B. Nagrobek Olka Hirszfelda (1927)

Olek Hirszfeld, zmarł jako 11-latek.

C. Nagrobek Sary Perle (1927)

D. Nagrobek Aleksandra Grosswirtha (1927)

E. Nagrobek Rity Gorietów (1926)

Kwatera 15

A. Nagrobek Berty Dembiny (1934)

- Nagrobek Anny Kinsin (1933–1934)**

Kwatera 19

A. Nagrobek Malwiny z Hirszbergów Koenigstein (1928)

B. Nagrobek Karola Himmelfarba (1927)

Karol Himmelfarb, właściciel fabryki obuwia „Stoń”, popełnił samobójstwo.

C. Nagrobek Felicji z Korngoldów Kon i Fryderyki z Czlenowów Korngold (1929)

D. Nagrobek Samuela Wolmana (1929)

E. Nagrobek Jana Sieroty (1928)

Jan Sierota, współwłaściciel domu ekspedycyjno-towarowego „Extrans”.

F. Nagrobek Heleny z Amsterdamskich Arciszewskiej (1927)

G. Nagrobek Zofii Pave (1930)

- Nagrobek Ludwika i Róży Neumanów (1933)**

Kwatera 24

A. Grób rodzinny Witolda i Reginy z Rosenbaumów Simchowiczów (1932)

B. Nagrobek Róży ze Szwajcerów Orzech (1933)

C. Nagrobek Aleksandra Hochgemain-Homańskiego (1931)

Aleksander Hochgemain-Homański, adwokat.

D. Grób rodzinny Beniamina i Hendli z Helferów Rykwertów (1936)

Beniamin Rykwert, prezes Fundacji Synagogi im. Nożyka w Warszawie.

Nagrobek Henryka Ettingera (1931)

Henryk Ettinger, adwokat, obrońca uczestników rewolucji 1905, członek Komisji Kodyfikacyjnej, w ramach której przygotowywany był kodeks karny wprowadzony w 1932, nazwany później Kodeksem Makarewicza.

Grób rodzinny Władysława i Ireny z Jezierskich Pinczewskich (1932)

Nagrobek Stefanii z Feigenbauów Giterman (1932)

Nagrobek Sary Gutweinówny (1932)

Nagrobek Bali z Meitlisów Potok (1932)

Nagrobek Natalii z Fogelsonów Steinbergowej (1932)

Nagrobek Otylii Grauberg-Rosentalowej (1931)

Otylia Grauberg-Rosentalowa, dr medycyny, lekarz neurolog, m.in. lekarz miejski w szpitalu Św. Stanisława.

Kwatera 31

A. Nagrobek Bejnisa Michalewicza (1929)

Bejnisz Michalewicz (ps. Józef Izbicki), działacz Bundu, pedagog i publicysta. Za działalność nielegalną zesłany do Pottawy, a następnie, wskutek recydywy, na pięć lat w okolicie Archangielska. Założyciel i przewodniczący Centralnej Rady Szkolnictwa Żydowskiego, współpracownik pism „Lebens-Fragen” i „Fotks-Cajtung”.

Kwatera 31 C.D.

B. Nagrobek Leona Koprowskiego-Leskiego (1936)

Leon Koprowski-Leski, publicysta, redaktor gazety „Der Moment”.

C. Nagrobek Teresy Rosenbaum (1934)

- Grób rodzinny Maurycego i Franciszki Fuksów (1927)**
Maurycy Fuks, adwokat.

Nagrobek Abrahama Goldberga (1934)

Abraham Goldberg, dziennikarz. Początkowo współpracował z pismami rosyjskimi, w 1908 rozpoczął pracę w „Hajncie”, gdzie był m.in. redaktorem naczelnym czy sprawozdawcą sejmowym. Należał do Komitetu Centralnego Organizacji Syjonistycznej.

Nagrobek Hirsza Dawida Nomberga (1932)

Hirsch Dawid Nomborg, pisarz, publicysta, działacz społeczny i polityczny. Początkowo pisał po hebrajsku, następnie pod wpływem Pereca przeszedł na jidysz. Poseł na Sejm Ustawodawczy 1919. Współtwórca związku Literatów i Dziennikarzy Żydowskich w Polsce.

Nagrobek Aleksandra Berkenheima (1933)

Aleksander Berkenheim, działacz spółdzielczy i samorządowy, po rewolucji lutowej 1917 wybrany wiceprezydentem Moskwy. Z ramienia rządu Aleksandra Kiereńskiego prowadził negocjacje z premierami Wielkiej Brytanii i Francji. Po zwycięstwie rewolucji bolszewickiej wyjechał do Polski, gdzie organizował żydowski ruch spółdzielczy, m.in. stał na czele Związku Żydowskich Towarzystw Spółdzielczych.

Kwatera 32

A. Nagrobek Wincentego Raabe (1928)

Wincenty Raabe, przedsiębiorca, wydawca i kupiec, działacz socjalistyczny. Członek SDKPiL, uczestnik rewolucji 1905.

Kwatera 33

Nagrobek Samuela Goldflama (1933)

Samuel Goldflam, lekarz neurolog, opisał miastenię (zwaną chorobą Erba-Goldflama). Działacz społeczny, kolekcjoner i mecenas sztuki. Właściciel bezpłatnej polikliniki dla ubogich chorych, współwłaściciel i dyrektor Zakładu dla Nerwowo i Psychicznie Chorych Żydów „Zofiówka” w Otwocku. Autor około 100 publikacji naukowych.

Kwatera 35

Grób rodzinny Bolesława, Bronisława i Zdzisława Eigerów (1925)

Bolesław, fabrykant, radny m.st. Warszawy; Bronisław, brat Bolesława; Zdzisław, syn Bolesława, popełnił samobójstwo.

Grób rodzinny Hermana i Franciszki z Lichtenbaumów Fuksów (1930)

Herman Fuks, absolwent Politechniki Ryskiej, korporant Weleccji, członek Zarządu Spółki Akcyjnej Warszawskie Zakłady Przemysłowe Wyrobu Drożdży i Spirytusu.

Kwatera 39

A. Nagrobek Teresy Rosenbaum (1934)

B. Nagrobek Ity Gitli Turkow (1930)

Kwatera 44

A. Mauzoleum I.L. Pereca, J. Dinezona, S. An-skiego (1924)

Ichok Lejb Perec, pisarz, jeden z głównych twórców literatury jidysz, adwokat i działacz społeczny, krytyk literacki i teatralny; Jakub Dinezon, pisarz publikujący w języku jidysz, działacz społeczny i oświatowy; Szymon An-ski (Szlome Zajnfeld Rapoport), pisarz, publicysta i badacz folkloru żydowskiego, publikował w języku rosyjskim i jidysz. Był autorem m.in. legendy dramatycznej *Dybuk* oraz pieśni *Di Szwue* (Przysięga), która stała się hymnem Bundu.

B. Nagrobek Estery z Rozenfeldów Pave (1924–1925)

Grób rodzinny Adama i Balbiny Eizenbett (1931)

Kwatera 45

A. Nagrobek Uriego Nissana Gnessina (1938)

Uri Nissan Gnessin, pisarz, jeden z pionierów literatury nowohebrajskiej. Debiutował w 1904 tomem opowiadań *Cienie życia*. Jego opowiadania są lekturą szkolną w Izraelu.

Kwatera 64

A. Mauzoleum Magnusa Kryńskiego (1930)

Magnus Kryński, publicysta, wydawca i pedagog, wydawał pierwsze żydowskie czasopismo ilustrowane poświęcone literaturze i sztuce „Roman Cajtung”. Współtworzył istniejącą w latach 1910–1939 gazetę „Der Moment”. Był twórcą pierwszego żydowskiego gimnazjum.

B. Nagrobek Józefa Hopfenstanda (1925)

Józef Hopfenstand, kupiec i przemysłowiec, dyrektor kasy kredytowej.

Grób rodzinny Jakuba i Flory z Kołtońskich Lichtenbaumów (1926–1927)

Jakub Lichtenbaum, działacz syjonistyczny, redaktor „Izraelity”, zmarł w getcie warszawskim.

Rozmieszczenie nagrobków zrealizowanych przez Abrahama Ostrzegę na Cmentarzu Żydowskim przy Okopowej

